

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації**

Шеремет Анжеліки Миколаївни

«Медіація у цивільних правовідносинах»

**на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право,
спеціальності 081 – Право**

1. Актуальність теми та її зв'язок із планами наукових робіт.

Сучасний розвиток правової системи України відбувається в умовах євроінтеграційних процесів, що зумовлює необхідність упровадження нових правових механізмів, спрямованих на підвищення ефективності захисту прав та законних інтересів учасників цивільних правовідносин. Традиційна судова процедура, незважаючи на її гарантований Конституцією статус основного способу захисту прав, має низку суттєвих недоліків: тривалі строки розгляду справ, надмірне процесуальне навантаження на суди, значні фінансові витрати сторін та високий рівень конфліктності. У таких умовах пошук альтернативних, більш гнучких і менш формалізованих форм вирішення спорів набуває особливого значення.

Медіація, як позасудовий спосіб урегулювання конфліктів, є одним із ключових інструментів у системі альтернативного вирішення спорів (ADR). Її впровадження в цивільні правовідносини відповідає як внутрішнім потребам удосконалення правозастосовної практики, так і міжнародним зобов'язанням України, зокрема в межах імплементації Директиви ЄС 2008/52/ЄС про медіацію у цивільних та комерційних справах. Важливим є й те, що медіація сприяє зниженню рівня конфліктності в суспільстві, відновленню партнерських відносин між сторонами, підвищенню довіри громадян до правової системи та зменшенню навантаження на суди.

Незважаючи на ухвалення Закону України «Про медіацію» у 2021 році, практика його застосування ще перебуває на етапі становлення. Недостатньо дослідженими залишаються питання взаємодії медіації з цивільним процесом,

меж допустимості застосування медіації у певних категоріях цивільних справ, забезпечення виконання досягнутих сторонами домовленостей, а також гарантій дотримання принципів добровільності, конфіденційності та неупередженості медіатора. Водночас наявна правозастосовна практика демонструє зростання потреби у науково обґрунтованих підходах до визначення ролі медіації у цивільних правовідносинах та вироблення чітких рекомендацій для правозастосовних органів.

Теоретичне осмислення медіації у сфері цивільних правовідносин є вкрай актуальним, оскільки дозволяє сформулювати комплексне уявлення про правову природу цього інституту, його місце в системі засобів захисту цивільних прав, а також умови ефективного впровадження в українське правове поле. Практична значущість теми визначається тим, що результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення законодавчої бази у сфері альтернативного врегулювання спорів, розроблення навчальних програм для підготовки медіаторів, а також для підвищення правової культури учасників цивільних правовідносин.

Таким чином, актуальність теми дисертації «Медіація у цивільних правовідносинах» зумовлена як об'єктивними потребами вдосконалення національної правової системи та судочинства, так і необхідністю забезпечення ефективного захисту прав та інтересів осіб у відповідності до європейських стандартів справедливого правосуддя.

2. Особиста участь автора в отриманні конкретних наукових результатів, викладених у дисертації. Робота містить власні ідеї, положення та розробки, що забезпечили досягнення мети та виконання поставлених завдань. Використані у дисертації напрацювання інших учених подані з обов'язковими покликаннями та застосовані виключно як теоретико-методологічна і практична основа для обґрунтування авторських висновків.

3. Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень і рекомендацій. Обґрунтованість висновків підтверджується їх відповідністю висновкам до окремих розділів та загальних висновків дисертації. Достовірність отриманих результатів ґрунтується на використанні комплексу теоретичних і

прикладних методів, зокрема порівняльно-правового, догматичного, моделювання та прогнозування, що дало можливість дослідити як нормативні, так і практичні аспекти медіації. Це підтверджується актами впровадження результатів дослідження та їх апробацією у практичній діяльності.

4. Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше проведено цілісний історико-правовий аналіз генези медіації від найдавніших правових культур до сучасності, який демонструє спадкоємність та еволюцію посередницьких процедур і їх вплив на сучасні підходи до альтернативного вирішення спорів; розроблено критерії нейтральності медіатора та алгоритм його дій у разі виявлення асиметрії сил або ресурсів між сторонами для забезпечення процесуальної рівності та запобігання тиску; запропоновано оригінальний механізм реалізації сімейної медіації зі спільними сесіями за участю дитячого психолога і представника органу опіки та піклування з правом дорадчого голосу для повнішого врахування інтересів дітей; сформульовано комплекс нових підходів до інституційного впровадження медіації у сфері охорони здоров'я, що охоплює створення спеціалізованої служби, інтеграцію пропозиції примирення в процедуру розгляду скарг, підготовку медіаторів із медичного права та запровадження фінансових стимулів; розроблено критерії перевірки угод за результатами медіації на відповідність принципам добросовісності та публічного порядку й обґрунтовано механізм надання угоди за результатами медіації виконуваності через судові затвердження або нотаріальне посвідчення.

Також дослідницею удосконалено: понятійний апарат інституту медіації - уточнено зміст і співвідношення основних дефініцій та принципів медіації (добровільність, конфіденційність, нейтралітет, диспозитивність тощо) і поглиблено розуміння їх значення для справедливого результату та балансу інтересів сторін; на основі аналізу існуючих підходів сформульовано авторське визначення медіації в цивільних правовідносинах як врегульованого законодавством процедури примирення сторін за участю неупередженого посередника, який не приймає рішення по суті спору, але сприяє сторонам у досягненні взаємоприйняттого консенсусу; визначено стадійну структуру

процесу медіації з виокремленням і характеристикою етапу премедіації як обов'язкової підготовчої фази, що забезпечує оцінку готовності сторін до діалогу, зниження емоційної напруги та усунення інформаційних бар'єрів; розвинуто теорію структурованості шляхом виокремлення премедіації як самостійної стадії та детального опису алгоритму проведення (чергування спільних і закритих сесій, техніки модерації діалогу, методи трансформації позицій у спільні інтереси), що підвищує керованість і передбачуваність процедури; уточнено правовий статус угоди за результатами медіації і процедуру надання їй виконавчої сили; на підставі аналізу законодавства України та ЄС обґрунтовано необхідність механізмів судової гомологації або виконання на підставі виконавчого напису нотаріуса, а також доцільність ратифікації Україною Сінгапурської конвенції 2019 р. для спрощення міжнародного виконання угод; уточнено роль органів опіки та піклування у досудовому врегулюванні сімейних спорів (запропоновано законодавчо закріпити їх участь у медіаційних процедурах); вдосконалено підходи до захисту прав пацієнтів шляхом включення медіації до системи охорони здоров'я (підзаконні акти й стандарти проведення медіації у медичних конфліктах).

5. Наукове та практичне значення роботи полягає у комплексному дослідженні правової природи медіації як альтернативного способу врегулювання цивільних спорів. У ній сформульовано авторське бачення місця та ролі медіації у системі засобів захисту цивільних прав, визначено її особливості порівняно з іншими юрисдикційними та позасудовими формами захисту. В роботі уточнено понятійно-категоріальний апарат, запропоновано авторське визначення медіації у цивільних правовідносинах, розкрито принципи та стандарти, на яких вона ґрунтується, а також обґрунтовано шляхи гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу та міжнародними стандартами у сфері альтернативного врегулювання спорів. Теоретичне значення дисертації виявляється у можливості використання її положень і висновків у подальших наукових дослідженнях проблем альтернативного правосуддя, цивільного процесу та вдосконалення механізмів захисту прав людини.

Практичне значення дисертації полягає у розробленні пропозицій щодо вдосконалення законодавства України про медіацію та механізмів його імплементації. Отримані результати можуть бути використані в правозастосовній практиці, зокрема для підвищення ефективності діяльності медіаторів, адвокатів, суддів, нотаріусів при врегулюванні цивільних спорів поза межами суду. Запропоновані висновки та рекомендації спрямовані на підвищення рівня правової культури учасників цивільних правовідносин, зменшення навантаження на судову систему та створення передумов для розвитку партнерських відносин між сторонами конфлікту. Крім того, результати дослідження можуть бути застосовані у практиці навчальних закладів під час викладання дисциплін із цивільного права, цивільного процесу та альтернативних способів вирішення спорів, у підготовці методичних матеріалів та проведенні тренінгів для медіаторів.

6. Використання результатів роботи. Теоретичні, емпіричні та практичні результати дисертації впроваджені в практичну діяльність Ради адвокатів Рівненської області (акт впровадження від 18 серпня 2025 року), Громадської організації «Центр медіації та діалогу» (акт впровадження від 27 червня 2025 року), а також впроваджені в освітній та науковий процеси Навчально-наукового інституту права імені І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» (акт впровадження від 25 червня 2025 року).

7. Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, опублікованих автором. Основні положення та результати дисертації були відображені в 12 наукових працях, серед яких 4 статті у фахових виданнях України, 3 статті у зарубіжних журналах, включно з виданням, що індексується у Web of Science, а також 5 тез у матеріалах конференцій і круглих столів.

8. Відповідність чинним вимогам щодо оформлення дисертації. Анотація, структура та обсяг дисертації відповідають установленим вимогам. Дослідження Шеремет Анжеліки Миколаївни «Медіація у цивільних правовідносинах» – це завершена праця, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання, яке становить значну цінність для розвитку сучасної юридичної науки. Науковий

рівень дисертації відповідає вимогам, викладеним у Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

9. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана правильною українською мовою у відповідності до норм правопису, а характер викладу матеріалу відповідає науковому стилю.

10. Рекомендація дисертації до подання у разову спеціалізовану вчену раду. Роботу Шеремет Анжеліки Миколаївни «Медіація у цивільних правовідносинах» рекомендовано до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право, спеціальності 081 – Право.

Результати дослідження обговорено та схвалено на розширеному засіданні міжкафедрального семінару у складі кафедри цивільно-правових дисциплін, кафедри державно-правових дисциплін та кафедри історії та теорії Навчально-наукового Інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» (протокол № 13 від 25 червня 2025 року).

РЕЗУЛЬТАТИ ГОЛОСУВАННЯ:

«ЗА» – 14 осіб,

«ПРОТИ» – 0 осіб,

«УТРИМАЛИСЬ» – 0 осіб.

Голова засідання:

доктор юридичних наук, професор
кафедри теорії та історії держави і права
Національного університету
«Острозька академія»

Р.Щук

Сергій ІЩУК

ПІДПИС
ПІДТВЕРДЖУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ «ОА»

Іщук С. Г.

[Signature]

Р.С. Шук

